

DET KYRKLIGA MISSIONSINTRESSET I GÖTEBORGS STIFT VID 1800-TALET SLUT

Av komminister Ragnar Block

II. 1882—1900

I förra årets Julhälsningar publicerades en redogörelse för det kyrkliga missionsintresset i Göteborgs stift 1874—1882. Tanken på en kyrklig och bekännelsetrogen mission fanns i stiftet långt före denna tid, och det arbetades ihärdigt på att få en sådan till stånd. Man ville däremot inte vara med och stödja den sällskapsmission, som då fanns, utan önskade att få en kyrkans egen mission, som arbetade bekännelsetroget på Skriftens grund.

När Svenska kyrkans missionsstyrelse bildats år 1874, så fick dess verksamhet genast flera förespråkare från kyrkligt håll, och efter hand allt flera. Man hade länge väntat på att få kyrkans egen mission till stånd, och man krävde fortfarande, att den skulle verka bekännelsetroget på Skriftens grund. Missionsverksamhetens kvalitet ingav emellertid på många håll betänkligheter, och den tanken fördes stundom fram, främst genom sedermera domprosten J. N. Rexius, att kristenhetens förfall i vårt land först behöver botas och kyrkan först behöver reformeras, för att en god och bekännelsetrogen mission ska

kunna komma till stånd. Endast en kyrklig och bekännelsetrogen mission kunde ju stödjas.

Uppsatsen i förra årets Julhälsningar innehåller några sakter, som jag ber att här få rätta. Kontraktsposten i Starrkärr, som nämndes bland gåvogivarna till missionen 1874—83, hette L. J. Hegardt. Den årgång evangeliepredikningar av kyrkoherden i Västra Karup, Johan Henrik Hägglund, som anfördes, utkom inte efter hans död, utan år 1893 med anledning av hans flyttning från Malmö Caroli församling till Vestra Karup; Hägglund dog 1902. I uppsatsen anfördes en predikan ur denna tryckta samling, där det utsäges, att missionsverksamheten för närvarande icke kan "hafwa vittnesbörd för sig av Jesu evangelii sanning", och att en kristen därför "får med stilla förbidan inwänta Herrens tid och emellertid söka för sin del att genom troget handlande med Jesu rikes nådeförmåner, hwilka äro honom beskärda, befrämja den ställning inom christenheten, som kunde göra henne duglig att med rätt lära och heligt lefwerne bära vittnesbörd om Jesus äfwen till andra folk . . ." Enligt konceptet som förvaras på Lunds Universitetsbibliotek är denna predikan hållen i Malmö Caroli 6/1 1883. Ännu vid denna tid hade alltså Hägglund ungefär samma betänkligheter mot den missionsverksamhet, som då fanns, som vi mött hos J. N. Rexius. Ett annat, otryckt predikokoncept av J. H. Hägglund belyser ännu klarare hans inställning. Där återfinnes en predikan på Trettondedag Jul, hållen i Lunds Domkyrka 6/1 1868, i Malmö 1877 och i Vestra Karup 1892. Där talas om den antikristiska tiden och om hur Gud en gång ska rensa "jorden från hela massorna af sitt rikes fiender. Då skall hedningarnas fullhet ock inträda och sedan Judafolkets omvändelse ske . . . På denna tiden får man wänta äfwen när såsom för det närvarande den tiden är för handen då den antikristiska uppresningen mot Kristi rike får den största framgång och närmar sig sin högsta höjd. Emellertid är det under denna

tiden angeläget för den enskilde som vill göra sig till nytta af tillgången som ännu genom Guds barmhärtighet står öppen för Guds rikes delaktighet, så att han sjelf vinner och eger del i Guds rike, att han ock rätt ärar Gud för Hans barmhärtighet och kommer i en sådan författning att han både kan sjelf lofva Gud av ett villigt hjerta och att han är Gud till pris därigenom att han wandrar i Kristi evangelii sanna ljus . . . Detta skall då ock bli Gud till pris och till befrämjande af Hans rikes sak hos andra, om ock du icke får i detta hänseende begära stora ting på den sista tiden af djefvulens vrede." I en marginalanteckning, som kan vara skriven 1868 eller 1877, men delvis förtydligats 1892, talas om den rätta missionstiden som mera nära förestående. "Man får förbida de tider, då Gud skall öppna en ny väg för sitt rike till hednafolken och då Han skall bereda sig en kristenhet som skall vara duglig för Hans namns utbredande bland de folk der det icke varit nämnt, och då Han skall utrusta sina redskap genom hvilka Hans sång och Hans ära kan bli uppenbar till hedningarnas omvändelse . . . hvarigenom hedningarnas fullhet inkommer i Hans rike." Här framkommer alltså ett varmt intresse för kyrklig och bekännelsetrogen mission. Hägglund tycks räkna med, att de svåra tiderna gör att en sådan mission ännu knappast kan komma till stånd, och missionsverksamhetens beskaffenhet ingav honom tydligen stora betänkligheter. Han hoppas, att Herren snart skall öppna dörren för en kyrklig mission. Medan den tiden ännu dröjer, får en kristen börja med att arbeta på sin egen omvändelse och ta vara på de möjligheter han får, och därigenom också bli ett ljus för andra och föra Guds rike vidare till andra i sin närmaste omgivning. Om en sådan reformation börjar inom kyrkan, kan den också så småningom bli duglig "att med rätt lära och heligt lefwerne bära vittnesbörd om Jesus äfwen till andra folk". Vi känner igen den inställning till missionsverksamheten, som vid denna tid även företrädades av J. N. Rexius.

C. J. Sandegrens avhandling 1882

Den 21 mars 1882 avlade missionären Carl Jakob Sandegren pastoralexamensprov inför Göteborgs domkapitel över en tryckt avhandling "Theser om Hednamissionen". Furberg berättar, att "hans avsikt med att avlägga denna examen var att poängtera att han ville utföra sitt missionsarbete just som svensk präst och att stärka förbindelsen mellan missionen och Svenska kyrkan". Intressant i sammanhanget är också, att han utgick som missionär till Sydindien i Leipzigermissionens tjänst 1869, "vilken på Västkusten ogillades, då den uppfattades som ett sällskap". Detta var således fem år före tillkomsten av Svenska kyrkans mission. Härvid hade han särskilda förbindelser med Göteborgs missionssällskap, som inte var väl ansett i Göteborgs stift. Dessutom hade Sandegren så sent som 1881 predikat vid Fosterlandsstiftelsens årsmöte, och 1882 föreslog han ett närmande mellan Stiftelsens och kyrkans missioner. I Göteborgs stift var man ju främmande för att förena sig med Fosterlandsstiftelsen. Biskop Björck var ordförande, och som opponent fungerade enligt Domkapitlets protokoll "kontraktsposten Lindskog", d. v. s. tydligen C. S. Lindskog i Örgryte, som vid prästmötet i Göteborg deklarerat en avvissande inställning mot varje slag av sällskapsmission: "Så länge man ändå nöjer sig med det förklarande, att dessa enskilda sällskaper måste taga saken om hand, eftersom kyrkan försummar sin oafvisliga pligt, så äro vi blott inne på området af alldeles samma subjektivism, som vi i afseende på det allmänna presterskapets lärareverksamhet funno oss nödgade att bekämpa." Sandegrens förkunnelse torde inte heller ha varit helt i överensstämmelse med den schartauska: Ringius nämner ju Helldén som den förste missionär, "vars förkunnelse han var viss om att kunna i allo instämma i", och J. A. Helldén nämner Sandegren i Julhälsningar 1924 och yttrar sig om hans långa gärning,

men nämner intet som på något sätt anger, att Sandegren hade hans förtroende eller uppskattning, vilket han i samma artikel gör om andra personer. Under sådana omständigheter är det av stort intresse att se, hur Sandegren försvarar sin ställning i missionsfrågan inför Göteborgs domkapitel. Teserna blev först av Domkapitlet gillade till tryckning, och sedan ägde disputationen rum. Tyvärr saknas protokoll från själva disputationen.

Avhandlingen innehåller tolv teser. I den första härledes missionen ur Guds frälsningsvilja och återlösningen samt ur Skriftens ord om mission och hedningarnas omvändelse. Andra tesen talar om "den particularistiska Judendomen" under Gamla testamentets tid och om en redan här begynnande hednamission. I tredje tesen framställs missionen som en inre nödvändighet "för den universella Kristendomen", "det sanna lifvets religion", nödvändig även därför att hedningarna har en naturlig oförmögenhet att vinna del i Guds rike. Bortsett från utläggningen av Matt. 23: 15, som enligt Sandegren talar om ett förefintligt rätt missionsnit inom judendomen (vilket knappast kan utläsas av texten), rör det sig om synpunkter på missionen, som man i Göteborgs stift var fullt enig om. I fjärde tesen har Sandegren helt avvikande åsikter. Ur kyrkans uppkomst den första pingstdagen jämte missionens grundande härledes ett "innerligt sammanhang" mellan kyrkan och hednamissionen. "Utan en kristen kyrka ingen kristlig hednamission. Denna förutsätter kyrkan såsom sitt handlande subjekt. Men med kyrkan följer ock hednamissionen såsom en för henne väsentlig lifsfunktion, som, äfven om den tidtals faktiskt blivit mycket uraktlåten eller mera enskildt och fördolt utförd, icke kan uteblifva, så snart ett mera allmänt andeligt lif rör sig inom kyrkan, och Herren genom sin verldsstyrrelse öppnar henne dörrar i hednaverlden." Det normala och riktiga är således enligt Sandegren, att kyrkan själv missionerar, men kyrkans mission kan också, där kyrkan i sin helhet ej bedriver mission,

utföras "mera enskildt och fördoldt". Härmed försvaras de enskilda missionssällskapens verksamhet före tillkomsten av Svenska kyrkans mission 1874. Just detta kallar C. S. Lindskog vid 1865 års prästmöte "samma subjektivism som vi i afseende på det allmänna presterskapets lärareverksamhet funno oss nödgade att bekämpa". Även biskop Björck hade motarbetat sällskapsmissionen före år 1874 och förklarat, att kyrkan själv måste bedriva mission, den får under inga förhållanden överlämnas åt enskilda sällskap eller privata sammanslutningar. Sandegren, som ju varit anställd av missionssällskapen och fortfarande samarbetade med Göteborgs missionssällskap, fick här tydligen försvara sin ståndpunkt. Fjärde tesen talar vidare om missionsuppdraget såsom en oavvislig plikt för kyrkan. Det får aldrig godtyckligt försummas eller uppskjutas. Här avvisas läran om det tusenåriga riket såsom "den egentliga tiden för hednamissionens bedrivande". I detta avviker Sandegren från schartautraditionen. Man räknade det tusenåriga riket som den stora och egentliga tiden för missionen, vilket inte hindrar, att den närvarande tiden är en dyrbar och viktig förberedelse-tid för missionsverket, som ska användas väl; vi har mött tanken hos Holmqvist, vi möter den hos G. L. Björck och Ringius, och den torde ha varit allmän. Den åsikten förekom nog också, att ingen mission under dessa svåra tider kan få framgång, den enda återstående missionstiden infaller under det tusenåriga rikets tid; men denna åsikt torde inte ha varit vanlig. Sandegren förnekar, "att den egentliga tiden för hednamissionens bedrivande skall vara i slutet af den närvarande nådeshushållningen eller efter den, af många antagna, allmänna omvändelsen af det lekamliga Israel", och detta torde strida mot den schartauska uppfattningen i stiftet. Denna tes har säkert varit svår att försvara inför Domkapitlet.

Femte tesen framhåller nödvändigheten av att missionen är lutherskt konfessionell. Kyrkan "måste ställa samma fordran

på sina sändebud till hedningarne, som han ställer på sina öfriga tjenare, att de predika Guds ord, icke efter godtycke, utan såsom hon enligt sina bestämmelseskriterier uppfattar det". Något annat samgående med andra kyrkosamfundets mission godkännes ej än när det gäller konfessionellt luthersk mission. Nödvändigt är att "Guds oförfalskade ord bringas hedningarne", varför man inte kan "deltaga uti ett främmande trosamfundets missionsverksamhet". Detta stämmer helt med den schartauska åskådningen. Men frågan är, om Domkapitlets medlemmar räknade Fosterlandsstiftelsens förkunnelse som lutherskt konfessionell; Björck hade ju förut avvisat allt samröre med Brödraförsamlingen, medan Sandegren haft starka förbindelser med Fosterlandsstiftelsen och verkat för närmare samgående mellan Svenska kyrkans och Fosterlandsstiftelsens mission. Sandegren talar vidare om missionen som "en utvidgning af den redan existerande församlingen". Detta stämmer nog inte med Ullmans tanke, att kyrkan flyttas över från ett land, där ingen mer bryr sig om den, till ett annat land, där den blir bättre mottagen, men Sandegrens tanke stämmer annars väl med schartausk åskådning.

De återstående teserna behandlar mera missionens praktiska utformning i hednaländerna. Dessa torde ha varit lätta att försvara inför Domkapitlet, som säkert har tagit del av dem med stort intresse. Genom dessa återstående teser visar Sandegren för Domkapitlet, att hans sätt att bedriva mission i viktiga avseenden är riktigt. Här talas om vikten av att i missionen "bilda icke så mycket ecclesiolae som fastmer folkkyrkor", om pietet vid behandlingen av "folkens nationella egendomligheter . . . såvida de ej äro rent stridande emot Guds ord och syndiga", om kulturen såsom "innerligt förbunden" med missionen "såsom dess frukt", ehuru varken dess medel eller ändamål, om missionens medel, ordet och sakramenten, och nådemedlens oberoende av missionärens fromhet samt betydelsen av att missionären

äger "sann, personlig lifegenskap med Gud". Vidare talas om predikan såsom evangelisk, ej egentligen didaskalisk eller polemisk, vilket däremot dopundervisningen måste vara. Dopundervisningens innebörd före vuxendop utredes, samtidigt som barndop anbefalles, och då är "catechumenatets egentliga uppgift att bringa hedningarne till den sinnesförfattning, att de i andligt afseende likna barnen eller föras till barnens ståndpunkt af hängifvenhet och mottaglighet". Slutligen talas om framväxten av nya kyrkor i hednaländerna och deras samhörighet och självständighet i förhållande till moderkyrkan.

Opponenten föreslog med nöje betyget med beröm godkänd. "Wid härefter företagen omröstning afgåfvo kontraktsprosten Lindskog, lektorerna, dr Ullman, Sundström, Heurlin och Blomstrand med nöje betyget med beröm godkänd. H. H. Biskopen, dr Björck afgaf betyget med beröm godkänd." Resultatet blev "med nöje betyget med beröm godkänd". Detta visar, att Domkapitlet värdesatte Sandegrens teser, trots hans inställning till sällskapsmissionen, oklarheten beträffande Fosterlandsstiftelsen och förnekandet av läran om det tusenåriga riket som den stora missionstiden. Hans framläggande av missionens grund och sättet för dess bedrivande har uppenbarligen vunnit Domkapitlets aktning. Att Björck satte det lägre betyget, kan bero på de nämnda oklarheterna.

Reaktionen mot det Skandinaviska Evangeliska missionsmötet 1885

I september 1885 hölls ett Skandinaviskt evangeliskt missionsmöte i Göteborg. T. Furberg berättar: "Mötet saknade helt anknytning till stiftets markerade starka kyrklighet. Från gammalkyrkligt håll deltog därför ingen i mötet. Man anmärkte bl. a. på att den lokala möteskommittén utgjordes av personer, som tillhörde de nyevangeliska kretsarna i staden, och att även

en baptist var med i själva kommittén. Det hjälpte inte, att Svenska kyrkans mission var representerad, vilket dessutom hade skett endast med tveksamhet, då mötets arrangörer ansågs helt sakna klar kyrklig prägel. Missionsstyrelsens representant vid mötet docenten Tottie kritiserade mötesledningen för en viss ensidighet. "Biskop Björck hade anmodats vara ordförande vid mötet men avböjt, enligt referat i Wäktaren. Här tas också upp kritiken från gammalkyrkligt håll mot mötet: brödraförsamlingens mission fanns med på programmet, liksom "den destruktiva missionsverksamhet, som utöfwat af den ej blott icke lutherska utan rent af okristliga, modernt svenska socialism . . . (som är) missionsförbundet", samt att en del av mötet hölls i "amerikansk-kongregationalistiska separatistförsamling(ens)" lokal Betlehemskyrkan. Av Handelstidningens referat framgår också, att "statskyrkans åtminstone närvarande tjenare anse sig oförhindrade att deltaga i de enskilda samfundens missionsverksamhet", d. v. s. man ville understödja både kyrkans mission och de olika frikyrkomissionerna. Tottie sökte framhålla, att sällskapsmissionerna inte är enbart bra, och att de splittrar missionsverksamheten, och att det därför vore bättre att gå in för Kyrkans mission. I övrigt avhandlades bl. a. värdet av missionssällskap, vem som kan vara en lämplig missionär samt själva missionsverksamheten på missionsfältet, både den kyrkliga och den frikyrkliga.

Mötet tycks inte ha befrämjat missionsintresset i stiftet, utan snarare haft motsatt verkan: det vållade misstro och betänkligheter inför missionen. Med anledning av mötet utkom två skrifter, där de gammalkyrkliga betänkligheterna och önskemålen klart kommer fram. De båda skrifterna är intressanta, därför att de vittnar om ett levande missionsintresse och visar, hur man vill ha missionen och hur man ställer sig till en felaktig missionsverksamhet.

Den ena skriften är "Några satser ånyo framställda med an-

ledning af det s. k. Skandinaviska Ev. Luth. Missionsmötet i Göteborg sept. 1885". Skriften utgöres av fem satser och tillkom ursprungligen vid ett möte i Göteborg "för längre tid sedan", d. v. s. före 1873, då missionen behandlades i kyrkomötet. Mötet hölls av Göteborgs präster jämte några präster från landsorten "i missionens intresse" för att söka lösa frågan om "bildandet af kyrklig mission" och om den fria lekmanverksamhetens förhållande till kyrkans verksamhet. Dessa satser, som formulerats av en deltagare, ansågs lämpliga att utgivas med anledning av missionsmötet 1885. Första satsen framhåller, att äkta lutherdom är oförenlig med den fria lekmanverksamheten, som är reformert av skotskt ursprung. Det är olutherskt att sammanblanda lutherska och reformerta element. Andra satsen utsäger, att missionen är kyrkans sak, och uppdraget liksom nådemedlen är givna åt kyrkan såsom sådan. Inte ens om kyrkan försummar sin plikt, äger "den enskilde att intränga i kyrkans myndighet eller sätta sig i stället för kyrkan". Tredje satsen talar om missionen såsom Herrens verk. Där Herren inte genom sin styrelse öppnar väg för kyrklig mission eller ger framgång åt dess verk, där har Herren i sin allvishet annorlunda bestämt. I hans råd kan vi inte intränga, och när han genom sin styrelse ger beskedet: "min tid är ännu icke kommen", får vi vänta och "afstå ifrån det otåliga, egen sinniga, egenmäktiga framträngandet". En sådan ödmjuk väntan har den välsignelsen med sig, att Gud får äran. Genom denna tanke, att missionen är Herrens verk, och Gud öppnar vägar för kyrkan och dess mission, avvisas all tanke på mission bedriven av enskilda sällskap, även där kyrkans mission är försummad eller otillfredsställande. Fjärde satsen talar om missionens framgång såsom grundad på Guds löften. Löftena gäller framför allt det kommande tusenåriga rikets tid, men det hindrar inte, att redan denna tid kan bli en missionstid. Den vänder sig också mot missionsstatistik i propagandasyfte, eftersom den

kan vara otillförlitlig. Femte satsen talar om Guds världsstyrelse, som resulterar i att allahanda människor även i hednäländer ändock nås av Guds ord. På det sättet kommer det fram, att kristendomen är till för hela världen, för alla människor. Slutligen fastställes avsikten med satsernas utgivande, att framhålla, att missionen "icke är den enskildes sak, ingen sällskaps-sak eller något människoverk. Den är ingenting mindre än vår Herres . . . profetiska embetsverksamhet genom kyrkan", som sker enligt Guds fördolda råd inom "bestämde gränser af tid och ort". Detta förklarar ju, att man inte deltog i Skandinaviska missionsmötet, som förordade enskild missionsverksamhet. Teserna vill säga, att när missionen i sin helhet bedrivs på felaktigt sätt, och Gud inte har öppnat vägar för en rätt mission, bör en kristen inte sluta upp kring den felaktiga missionen, utan vänta tills en rätt mission kommer igång, så att det blir den rätta missionen som kommer fram och blir understödd.

I detta sammanhang må nämnas, att just insatserna från Göteborgs stift för missionen och den avvisande hållningen mot sällskapsmissionen är en viktig orsak till att missionen har blivit en kyrkans sak, och att bekännelsetrohet inom missionen kraftigt understötts, både genom kritiken mot missionen, där den inte ännu vunnit förtroende, och genom uppslutningen kring missionen, när den blivit en kyrkans sak, och man vågat hoppas, att den arbetat i bekännelsetrogen anda. Från missionärshåll har jag också hört tacksamhet uttryckas, för att missionen blivit en sak för hela kyrkan och inte för enskilda sällskap, så att man på missionsfältet haft en hemkyrka bakom sig i sitt arbete. Utvecklingen har alltså gett den schartauska traditionen rätt i deras strävanden för missionens riktiga organisation och bedrivande.

Den andra skriften, som utkom med anledning av Skandinaviska missionsmötet, är en skrift av Gustaf Ludvig Björck i

Vinberg om "Kyrkans Missionspligt", innehållande predikningar om missionen samt en missionsång. Den utkom enligt förordet med anledning av "det förestående missionsmötet, (där han) af flera skäl (var) förhindrad att personligen deltaga". Skriften ville "bidraga till väckande och stärkande af ett i sann mening *kyrkligt missionsintresse* i en tid, då missionens heliga namn så ofta missbrukas till befordrande af mer eller mindre okyrkliga syften". Björck vill alltså visa, hur man ska hålla sig från oriktig mission, men vara med och stödja en rätt mission. Denna skrift är särskilt intressant, därför att den sammanfattar, vad man i stiftet tänkte och lärde om missionen, och vilka skäl som bidrog till, att man slöt upp kring kyrkans mission. Den visar också, hur man predikade om missionen, när man som varmest rekommenderade Kyrkans missionsverk. Dessutom är den synnerligen intressant, därför att den innehåller alla de tankar, som Ringius sedan tar upp, när han talar för missionen i stiftet. Ringius är uppenbarligen direkt påverkad av Björcks skrift och hans tankar. Och dessa tankar var långt före Ringius' tid spridda i stiftet, de kom alltså inte nya med Ringius, utan fanns före hans tid, och utgör egentligen en naturlig följd av kravet på att få en kyrkans mission: när den hade kommit till stånd, så föll det sig naturligt att stödja den. Dess uppkomst hade man länge väntat på och arbetat för, men man hade samtidigt kvar kravet, att missionen måste arbeta i kyrklig och kristen anda, alltså vara bekännelsetrogen. Predikningarna i skriften har hållits åren 1875—85, dels i Vinberg, dels också vid missionsböner i Domkyrkan, och har därigenom kunnat påverka mångas tänkesätt. När skriften 1885 kommit i tryck, så har den kunnat påverka många i stiftet och inspirera till liknande predikningar. När Ringius år 1900 vid prästmötet i Göteborg talade för stiftets präster om missionen, så återkommer samma tankar, som redan fanns i tryck i Björcks skrift år 1885, och förekom i Björcks predikningar från 1875, alltså 25

år före Ringius' framträdande. Bakgrunden till Ringius' missionsnit finns alltså till icke ringa del att söka i de tankar, som G. L. Björck förut fört fram, och som ligger bakom önskemålen om en kyrklig mission redan före år 1874.

Enligt A. Block hade Björck "själv velat bli missionär, men måste av hälsoskäl avstå". Han var son till biskop G. D. Björck, som före 1874 under några decennier verkat i riksdag och kyrkomöte för att få kyrkans mission till stånd, och ställt sig avvisande mot missionssällskapen, därför att missionen var kyrkans sak och skulle bedrivas i kyrkligt bekännelsetrogen anda.

*Några huvudtankar i G. L. Björcks skrift om
"Kyrkans Missionspligt"*

Med oerhörd kraft avfärdas all falsk mission. Björck vill inte bara, att man ska stödja missionen, han kräver också, att den är kyrkligt bekännelsetrogen. Endast den verkligt goda missionen bör få komma fram. Sekternas och sällskapens mission avvisas: "icke alla, som i denna sak löpa och beställsamt verka, äro af Herren sända", och deras verk får ingen framgång, ty "hwar och en plantering, som den himmelske Fadren icke planterat hafver, måste uppräckas med rötterna". Sådan mission dömes hårt: man får "omkring vatten och land, att . . . till Guds sanna dyrkan omvända någon hedning, och, när han gjord är, gören I honom till helvetes barn dubbelt mer än i sjelfva ären". Dessutom skadas den rätta missionen av sekternas och sällskapens verksamhet, "då i grunden redliga, men i detta stycke okunniga och enfaldiga själar ofta fatta misstanka äfven mot den rätta missionens eller Kyrkans arbete för Evangelii spridning bland icke christna folk, när de se, huru mycken andelig flärd och själamördande villfarelse, som ofta döljer sig under missionens heliga namn". Men inte heller de otrogna inom

kristenheten gagnar missionen, även om de deltagar i kyrkans mission. Det som behöver fostras fram är ett rätt missionssinne, så får nog missionen framgång också. "Nitälskan för andras... omvändelse är icke i och för sig något kännemärke till att en människa blifvit ett ljusens barn", och den som själv står utanför Guds rike "med aldrig så stor beställsamhet mera förskingrar än församlar för . . . (sin) Herre".

Endast kyrkan bör bedriva mission, men all klandervärd missionsverksamhet får inte hindra arbetet, ty "Gudi lof! här gifves nu också en *kyrklig* missionsverksamhet". Björck menar, att när vi har arbetat för att få fram kyrkans mission, så ska vi också stödja den. När kyrkans mission inte fanns, så var försummelsen kyrkans och gick inte att avhjälpa med enskild beställsamhet, utan kyrkan skulle göras missionerande, och härvid skulle alla trogna deltaga. Ett kyrkligt missionsverk får framgång av Gud, då "Hans Ord icke skall återkomma fåfängt utan framgång hafva". Därför betonas "Hur viktigt det är att besinna, att riket, makten och herrligheten är Guds, om man skall kunna i sanning nitälska för hedningarnas omvändelse". Av Herrens redskap fordras tron, för att verket skall få välsignelse, men samtidigt grundas verkets framgång *helt* på vad Herren förmår och gör.

På fyra sätt bör kristna människor därför deltaga i missionsverket. Först och främst gäller det att arbeta på sin egen frälsning, för att sedan kunna gagna missionen. Att det behövs bättring inom kristenheten för att kyrkans mission ska få framgång, var nog en allmän tanke i stiftet. Så länge man inte hade förtroende för kyrkans mission, fick man istället helt inrikta sig på reformation av hemkyrkan, och det skulle sedan komma också missionen till godo; den tanken mötte vi bl. a. i Rexius' omtal ~~av~~ predikan. Också G. L. Björck framhåller detta som nästan enda ~~en~~ möjlighet för nyuppväckta och ostadiga själar. Vidare bör man ~~sja~~ ~~deltaga~~ i missionen, således inte genom kol-

lektbidrag köpa sig fri från plikten att sedan missionera, utan själv göra det i sin kallelse. "Flera judar lefva ju midt ibland oss. Ack att vi då kunde för dem åtminstone med vår vandel vittna om christendomens kraft att skapa nya menniskor i Christo Jesu." Här vill predikan uppväcka ett verkligt och levande missionssinne, och inte blott samla in pengar. Hednafolkens nöd bör vidare "beveka oss till trägen förbön för de icke christna folkens omvändelse". Sedan dessa tre sätt för medverkan i missionen framhållits, så att ett djupare missionssinne kommer fram, talar Björck slutligen om gåvor till kyrkans missionsverksamhet. Vi bör "låta oss uppväckas till att af gladt hjerta gifva av vårt jordiska goda till befrämjande af de icke christna folkens omvändelse". Att saken var väl värd detta, i den mån man hade förtroende för själva missionsverksamheten, det var man nog i stiftet enig om, liksom kollekterna blev stora, när missionen vunnit allmänt förtroende. Björck vill i första hand få fram missionssinnet, sedan är det lätt att få bidrag till missionen. Missionssinnet är viktigt, för det medför välsignelse och förbannelse för hedningarna.

Men kan missionen bevara lärans renhet, då så många otrogna deltager i arbetet? Ja, just därför att verket är Herrens. "Sker blott arbetet på den rätta grunden och efter den anvisning, som Herren sjelf i sitt Ord gifver", så blir verket till slut "guld, silfver och ädla stenar". Här användes en liknelse, som Ringius sedan använder i sitt föredrag år 1900, och som klart visar påverkan från Björck, nämligen Israels återuppbyggande av Jerusalems tempel efter babyloniska fångenskapen, varvid så många störningar från omgivningen ägde rum, att "med ena handen gjorde de gerningen, och med den andra förde de vapnen, nämligen mot fienderna, som ville störa dem", och verket blev välsignat. Vi håller våra vapen mot allt som är falskt. På Guds uttryckliga befallning måste verket utföras med Guds löfte om välsignelse, när vi följer Guds befallning.

Vad säger Björck om läran om den stora och egentliga missionstiden under det tusenåriga rikets tid efter den stora anti-kristiska nöden? Även han har den. "När Israel kommit tillbaka till sitt land (något som kanske kan inträffa snart nog) och der blifvit förlossadt från det blindhetstäckelse, hvarmed det nu i så många århundraden varit omhöljdt, och fått i sann botfärdighet se, i hvem det stungit hafver, och af hjertat omvändt sig till Herren sin Gud och sin Konung David (d. ä. Jesus Christus) och alltså ärat Herren och hans nåd i den yttersta tiden; så skall detta åtföljas af en stor och herrlig blomstrings-tid för hela Jesu Christi kyrka på jorden." Tiden före måste vara ond, även för missionen: "Visserligen kunna vi icke vänta några mera i ögonen fallande och betydande framgångar för Guds rike, vare sig inom eller utom christenheten förr, än Guds domar fått gå fram och nedslå hindren och rödja väg för Honom, som sakta fram far." Men att även denna onda tid måste vara en missionstid, avgöres med hänvisning till Guds befallning och löfte för alla tider: "vi få dock icke förakta äfven dessa ringa dagar, utan besinna, att missionsbefallningarne såväl som missionslöftena . . . under ingen tid kunna upphöra att vara gällande . . . Oss tillkommer blott att enfaldigt lyda hans otvetydiga befallning och lika enfaldigt tro hans löftesord också i detta hänseende." Här möter vi samma syn på denna ringa missionstiden och den stora missionstiden under det tusenåriga riket, som fanns i Holmqwists anförda predikan. Där- emot är det inte för tidigt att bedriva mission, därför att denna tiden är ond: "vi skulle handla mycket illa och dåraktigt, om vi af den ringa framgång byggnadsverket . . . vunnit, ville draga den förhastade slutsats, att verket icke vore Herrens eller att, såsom man stundom får höra saken uttryckas, det ännu vore 'för tidigt' att arbeta för Guds rikets uppbyggelse utåt, innan christendoms-lifvet i den gamla christenheten vunnit mera lif-aktighet och styrka. Alla sådana invändningar bemötas bäst ge-

nom att blott enfaldigt se på Herrens uttryckligt uttalade vilja att under alla dagar intill världens ända folken skola genom dop och undervisning upptagas till Hans lärjungar." Här är en huvudsynpunkt, som i diskussionen om deltagande i missionen säkert haft en avgörande betydelse, i den mån man mött en mission, som man kunde ha förtroende för. Denna synpunkt finns alltså i en predikan, som hållits redan tredje böndagen 1878. Redan vid denna tid hade missionen alltså fått en så klar uppslutning från stiftet, och tanken bröt sig efter hand mer och mer fram.

Till tidens uppmuntrande tecken räknar Björck liksom senare Ringius upprättandet av kyrklig mission såsom Guds särskilda välsignelse över missionsverket, samt framgångarna på missionsfältet, som han i somliga missionspredikningar kan ta upp och närmare beskriva: "då t. ex. innevånare på Söderhavets öar, hvilka för knappast mer än en mansålder sedan voro vilda menniskoötare, nu äro ett christet folk", och vidare det framgångsrika arbetet "bland hedningarne i Ostindien, i hvilket arbete äfven svenska missionärer deltagit och ännu delta-ga". Här möter vi berättelser från missionsfältet i predikan, där endast "tillförlitligaste sanning" skulle höras. De verkar dock inte överdrivna. Det fanns nog andra präster i stiftet, för vilka det vore otänkbart att i predikan skildra missionens aktuella läge på missionsfältet. I övrigt torde Björcks predikostil väl överensstämma med den schartauska, och det intressanta är, att det redan vid denna tid predikades så grundligt om hednamissionen, och att inställningen till missionsverksamheten var så klart positiv redan vid denna tid. Det var dessa tankar som kom att alltmer tränga igenom i stiftets förkunnelse och kyrkliga medvetande.

Biskop Rodhes inställning till missionen

Biskop Edvard Herman Rodhes inställning kommer fram, när han i sin ämbetsberättelse vid prästmötet 1890 målar läget i stiftet: "För så vidt som missionsintresse med nödvändighet förutsätter särskilda *missionsgudstjänster*, skulle ett sådant icke finnas inom stiftet, ty dyliga gudstjänster ha ingenstädes derinom hållits med undantag af två eller tre församlingar, der de någon gång förekommit. Jag tror dock icke, att nämnda förutsättning är nödvändig, jag tror, att äfven utan gudstjänster af nämnda art detta intresse kan bli i församlingarne både väckt och underhållet, hvartill ju i de söndagliga predikningarne kunna gifvas många tillfällen — tillfällen, hvilka också säkerligen blifvit begagnade af mer än en af ämbetsbröderna, såsom åtminstone en af ämbetsberättelserna uttryckligen vittnar derom. Godt, om de tillfällena blefve mera allmänt begagnade till att inskräpa en kristens plikter äfven med afseende på missionen, hvilken vi, hvad vi än må tänka om sättet för dess bedrivande, bjudas att stödja, framför allt med bön, redan genom vår egenskap af den missionerande svenska kyrkans trogne medlemmar." Rodhe lägger alltså missionen varmt på prästernas hjärtan; han menar inte därför, att man alltid ska vara kritiklös mot den: men under alla omständigheter ska missionssaken stödjas med förböner. Prästmötet 1896 ger intet nytt material. Enligt Furberg konstaterade Rodhe år 1899, att intresset för missionen var i ständigt stigande. Ringius' prästsällskapsföredrag 1900 skulle enligt samma källa ingå i Rodhes aktion för kyrkomissionen. "Han använde ibland just prästsällskapets sammanträden för att rikta uppmärksamheten på något visst önskemål för eller missförhållande i det kyrkliga arbetet."

Även i förhållande till Göteborgs missionsällskap fortsatte Rodhe sin företrädares gärning. Vi låter Furberg berätta: "Ett

nytt försök att blåsa liv i sällskapets tynande tillvaro gjordes år 1899 av dåvarande ordföranden, kyrkoherde Nils Sandblad, som lagt märke till att det växande kyrkliga missionsintresset inom stiftet gick helt vid sidan av sällskapet. Detta var dock ursprungligen avsett som en stiftets gemensamma angelägenhet. Han föreslog att sällskapet skulle ansluta sig som en 'filial' till kyrkans mission och därmed bli ett organ för stiftets samlade missionsaktivitet. Alternativt föreslog han att sällskapet i likhet med Svenska Missionssällskapet skulle upphöra med självständig verksamhet och överlämna sina fonder till kyrkomissionen. Inom sällskapet ställde man sig till en början positiv till dessa planer. Något försök att genomföra det första förslaget kom dock aldrig till stånd på grund av motstånd från biskop Rodhes sida. Denne menade att sällskapet saknade förtroende i stiftet och att dess position inte skulle kunna stärkas, så länge det var organiserat som ett sällskap. Någon 'filial' till missionsstyrelsen behövdes inte heller enligt hans mening, eftersom förbindelserna mellan denna och stiftet förmedlades av stiftsstyrelsen. Därför tillstyrkte han det andra alternativet, sällskapets upplösning . . . Inför detta perspektiv beslöt man fortsätta verksamheten som förut. . . .

Göteborgs stift hörde inte till de bättre understödsområdena för Fosterlands-Stiftelsens och Missionsförbundets missioner. Ingenstädes torde Stiftelsens lekmannaverksamhet ha väckt så starkt motstånd som här. I Göteborgs stad vann dock Stiftelsen åtskillig mark. Under 1890-talet synes Missionsförbundet här ha haft en viss framgång, vilket delvis skedde på Stiftelsens bekostnad. I Göteborg fanns också en tid ett rätt utbrett intresse för Santalmissionen och för Svenska Missionen i Kina. Dessa förhållanden har dock inte haft nämnvärd inverkan på intresset för kyrkans mission, vilken hade sitt fäste i helt andra kretsar.”

Så har Rodhe med framgång liksom Björck verkat för att

hålla sällskapsmissionen tillbaka och få fram den kyrkliga missionen. Övrig missionsverksamhet gick sin egen väg, men det kyrkliga missionsintresset blev samlat och väckt för Kyrkans mission.

*Ringius' insats för allmän uppslutning
kring kyrkans mission*

Om Ringius levnad berättar C. S. Lindblad i Julhälsningar 1932. Stora personligheter får ofta en romantiserad skildring av sin gärning, som om de ensamma utfört allt och inga personligheter funnits före dem, så även här. Skulle man tro Lindblad, så skulle Ringius levt i en omgivning, som var helt negativ mot missionen, och under svåra inre strider kommit till klarhet om att man borde stödja Kyrkans mission, och sedan under en kort tid övertygat hela stiftet härom. Så var givetvis inte fallet. Ringius levde i en tid, då man började att mera allmänt sluta upp kring Kyrkans mission, och vi kan se klar påverkan från t. ex. G. L. Björck. Lindblads artikel innehåller dock vissa intressanta fakta, som vi här anför:

Ringius' moder prenumererade på Lunds Missionstidning, och detta kan ju ha betytt ej så litet för honom. Sina djupaste andliga intryck hade han fått från Schartau och Fredrik Lindskog. Lindblad uppger, att Ringius under 1880-talet säges t. o. m. ha haft en viss samvetsnöd, då fråga var, om han skulle läsa missionsbönen i kyrkan, när han icke ville rekommendera missionens sak. Denna hörsägen om samvetsnöden torde vara en legendarisk överdrift. Naturligtvis ville Ringius bedja för att Guds rike måtte växa fram även i hednavärlden; mot detta har vi aldrig stött på några betänkligheter i stiftet, och det kunde man givetvis göra, även om man inte hade förtroende för den missionsverksamhet som bedrevs. Redan nu predikar han om missionen så, att den stora tiden för hedningarnas vin-

nande kommer under det tusenåriga rikets tid. Men Skriftens ord: Gån ut i hela världen och gören alla folk till lärjungar, står fast som ett alltid gällande bud. Tydligen har redan nu hans inställning till missionen varit klar (Lindblad menar, att så inte är fallet). I missionspredikningar år 1890 och 1891 skymtar klart hela G. L. Björcks inställning och tankar: "Efter Antikrists fall skall den stora framgången för evangelium komma . . . (Men) vi har ju nu fått missionen in på kyrkans program; den är icke längre enskild förenings sak . . . Överheten befäller ju att vi skall predika om missionen på tredje böndagen. Visserligen kan vi ju icke så noga veta, hur våra missionärer arbeta; de bo ju så långt borta . . . Våra missionärer ha dock bibeln och Guds ord med sig, de undervisa barnen."

Även om ringa framgångar för missionen under denna tid är att vänta, så "kunde (den) ju vara en god förberedelse tid".

Då Sandegren 1891 reste omkring på Västkusten och höll föredrag om missionen, hade även Ringius åhört honom. "Men den lugne Sandegren, för att använda Ringius' egna ord, talade mer *för* missionen än *om* missionen och hedningarnas nöd." Det var inte här han behövde göra sin insats. Missionskärleken och missionsintresset fanns; däremot gällde betänkligheterna just missionens anda och beskaffenhet, om den var sådan, att man med gott samvete och levande missionssinne kunde stödja verksamheten. "Denna besvikenhet utlöste sig sedan hos Ringius i beslutet att insända till missionstidningen en artikel, innehållande en vördsam begäran om att man av Sandegren måtte få höra mer *om* missionen än man fått . . . Sandegren skrev följande år flera artiklar *om* missionen . . . (Ringius) skaffade sig G. Warnecks missionshistoria och annan missionslitteratur." Tydligen blev Ringius tillfredsställd, då han fann, att missionen bedrevs i god anda. Det sanna missionssinnet gav sig inte med mindre än att detta betygats. Härav följde en ovanlig och välgrundad frimodighet i fråga om missionsverkets rekomen-

derande. Lindblad hörde Ringius "predika om missionen 1898 och 1899. I dessa brinner hans missionskärlek med den klaraste låga. I dessa predikningar hörde man ock, vad det var, som i synnerhet gjort intryck på honom, då han närmade sig den stora saken. Det var bland annat vittnesbördet om den goda beskaffenheten i vissa hedning-kristna församlingar. Däremot hade han 'mörka tankar' om 'sekternas missionsarbete'." Åter känner vi igen ett viktigt drag ur G. L. Björcks skrift.

Om sin "genesis som missionsvän . . . sade Ringius, att det icke var några impulser utifrån utan endast frågan sedd i Skriftens ljus, som väckte hans missionskärlek" (G. Nelson i Julhälsningar 1925). Att Ringius velat se hela frågan "i Skriftens ljus" är uppenbart; detta yttrande hindrar ju inte, att han av andra blivit visad på Skriftens egna klara missionsbefallningar och missionslöften. Dessutom har han givitvis, genom sitt intresse för missionen, kommit att följa med i missionsdebatten i stiftet, och givetvis också läst "Kyrkans Missionspligt", vars huvudtankar så ofta och klart återkommer i hans egen undervisning om missionen. Särskilt klart framkommer detta vid hans föredrag vid prästsällskapsmötet i Göteborg den 11 september år 1900, som här i korthet refereras:

Ringius utgår från att "intresse för svenska kyrkans missionsverksamhet finnes hos oss prester". Men sektmissionen äger inte deras intresse: "För dem är en godtycklig nådesmedelsförvaltning utan kyrkans kallelse och kontroll en styggelse lika väl på missionsfältet som annorstädes." Dock kan Herren i sin allmakt "begagna sig af den mission, som utgår från enskilda sällskap och föreningar, när läran icke varit alltför mycket grumlad och när kyrkan försummat sin missionspligt". Ringius "vill endast erinra om det arbete som blifvit nedlagdt på den heliga Skrifts öfverflyttning till naturfolkens språk." Denna verksamhet har "utan tvifvel frälsat själar, ehuru icke så många, som ofta uppgifvits". Men man kan inte känna "en

oblandad glädje öfver den verksamheten" och inte heller "sanktionera och fastslå den såsom berättigad, än mindre såsom den enda rätta". Visst är att sällskapsmissionen också "gjort många hedningar till helvetets barn genom att predika för dem en annan Kristus än den som predikades af den store hednaaposteln Paulus. Visst är äfven att det icke kan blifva enskilda sällskaps, sekters och partiets verk att bringa hedningarnas fullhet in i Guds rike. Ty dessa samfund dokumentera sig ofta såsom hörande till skökan, den falska kyrkan. Men skökan kan icke föra bruden till Kristus". Folken skall vinnas i den yttersta tiden genom kyrkan. Därmed är sällskapsmissionen avvisad.

"Derföre — när dessa stora tilldragelser nalkas, börjar missionsverksamheten tendera åt det kyrkliga hållet både i vårt land och annorstädes. Detta är en återgång till det ursprungliga och normala." Liksom tidigare G. L. Björck ser alltså Ringius missionens överflyttning till att bli en kyrklig sak som ett Herrens verk och ett tecken, att tiden är inne, då en stor missionstid börjar. Tankarna från Björck kommer igen i Ringius' föredrag; här föreligger en påverkan.

Kravet ställes klart, att missionen verkligen ska vara kyrklig. Svenska kyrkans mission "har Herrens kallelse och löfte för sig". Den är enligt författningarna evangelisk-luthersk och har god kyrklig organisation. Ringius tolererar inte, att den på något sätt får "understödja missionsföreningar" av någon art. Missionen missbrukas ofta: "Ingen andlig verksamhet gifves, i hvilken *hvem som helst* så gerna vill taga del som denna. När världen skall göra något för att kunna hålla sig för andlig, så är ingenting bekvämare och mera intressant än att blifva missionsvän." Därmed har Ringius målat en säkert mycket vanlig företeelse. Ringius kräver sinnesändring till sant missionssinne: "Det naturliga, hårda, kalla, egoistiska hjertat kan vara huru oförändradt som helst: man är ändock en ömsint och 'varm-

hjärtad' människovän, blott man är missionsvän." Härpå gisslas ytterligare sällskapen och sekterna.

Men bruket får inte avskaffas för missbrukets skull. Här tar Ringius upp just den bild om Sions återuppbyggande efter den babyloniska fångenskapen, som Björck använder i "Kyrkans Missionspligt", vilket klart visar, att Ringius måste ha haft Björcks skrift aktuell vid detta tillfälle. "Icke kan man låta bli att vara missionsvän endast därför att det finnes så många falska missionsvänner? Icke afstår man från att uppbygga Sion därför att Samariterna vilja vara med om arbetet?" Ånyo kommer kyrkans mission fram såsom tecken på missionstid: "Den kyrkomission har kommit till stånd, efter hvilken många af vår kyrkas mest nitälskande och upplysta prester sett med vemodig längtan, då deras samvete bjöd dem att ställa sig afvisande gent emot frikyrkomission." Här har Ringius omvitnat tidigare betänkligheter inför falsk missionsverksamhet och arbete för att få missionen kyrklig, såsom uttryck för ett levande missionsintresse; så har vi i denna uppsats också sökt att se saken; mycket talar för att så förhållit sig. Härpå åberopas med kraft missionsbudet såsom avgörande frågan. Därtill kräves nu av oss ett oerhört och ihärdigt arbete, ty "Guds rikets art" är alltid sådan, att det "utbreder sig så småningom och tränger så småningom igenom". Därför får vi inte invänta den yttersta tiden, utan väl använda de närvarande förberedelsetiderna. Hoppet om missionens framgång faller icke med kyrkans förfall, "ty Guds ord är lefvande och kraftigt". Åter känner vi igen Björcks tankar. — Kristendomens nådeförakt kan bli till välsignelse för hednavärlden, ty "Herren Kristus kan icke blifva husvill i sin återlösta verld därför att de (som lever i kristenheten) icke undfå honom". Samfärdseln är också ett tecken för missionens framgång, och likaså missionsrörelserna i tiden, uppkomna genom att Herren påmint om missionsbudet. Mycket gott ut-

rättas också av missionen. Vår missionsinsats kan också rikt välsigna vårt eget andliga liv. "Det är ock synnerligen väckande, väckande till allvar i den egna salighetssaken och till tacksamhet emot Gud, att sätta sig in i missions-saken." Och att resultatet uppnås i hednavärlden garanteras till fullo av att "Guds Ord kan icke återvända fåfängt". Därför må kyrkan nu följa sin Herres anvisning och utföra det missionsverk, var-till Herren kallat.

Huvuddelen av föredraget var alltså övertygande skäl för att sluta upp kring missionen. Till slut kommer något om vad präster skall göra för att "inom församlingarna väcka och stärka ett lefvande intresse för svenska kyrkans missionsverksamhet". Det första villkoret är, att prästen själv är missionsvän. Den föreställningen "att missionen är något att vara rädd för . . . hyser befolkningen i allmänhet i våra bygder, hvartill orsaken är den att man anser missionsverksamheten oskiljaktig från kolportörs- och bönemötesandligheten". För att ta bort denna vanföreställning måste prästen kunna lägga församlingarna missionen varmt om hjärtat. Det gäller därför att tala mycket om missionen och undervisa församlingen om det rätta förhållandet. — Även här kommer man att tänka på Björck, som gärna i predikan undervisar om missionens förhållanden. — Vidare har man att skaffa sig gedigen missionskunskap, för att kunna föra den vidare. Svenska Kyrkans Missionstidning bör man sprida. Kollektorna måste läggas församlingarna varmt om hjärtat. Och i missionens intresse måste man arbeta bort "den frikyrkliga insamlingsapparaten" med möten och tillställningar, "som inbringa mycket penningar, men som strida snörrätt mot den sant kristliga välgörenhetens ödmjuka och stilla anda och som uppamma så mycket skrymteri och Guds Namns missbruk". Även på hemmaplanet måste missionen vara en kyrkans sak, som går in i ramen för hennes förkunnelse. "Ingenting *ovanligt* är enligt min tanke att förorda. De ordi-

narie prästernas undervisning skall vara fullödig." Däremot bör dessa "begagna tillfällena att få våra missionärer att predika i församlingarne". Det är i missionen "nödvändigt att *skilja mellan person och sak*, och *se på Herrens bud* och på *Herrens styrelse*, som fört missionen in på kyrkliga vägar".

Furberg kommenterar föredragets verkan i stiftet: "Orsaken till att Ringius' yttrande i hög grad kom att påverka den fortsatta utvecklingen var inte synpunkternas originalitet. Hans argument var inte nya ens i Göteborgs stift. Det betydelsefulla var att han framförde dem i detta sammanhang och att det var just *han*, som gjorde det . . . När nu en av de mest kända "rätte lärarna" i ett centralt forum givit sin rekommendation kunde prästerna med större tillförsikt än tidigare engagera sig. En bidragande orsak till det starka intryck, som missionsfrågans behandling vid detta tillfälle gjorde, var också Sandegrens medverkan med information om läget på missionsfältet. Ringius' och Sandegrens synpunkter tycks inte ha mötts av någon starkare kritik från de närvarande prästerna. Man var tämligen allmänt beredd att acceptera dem och torde ha varit tacksam för att den positiva synen på kyrkomissionen genom Ringius fick ett auktoritativt stöd. Det är därför riktigare att uppfatta detta sammanträde som ett tecken på att en förändring skett och fortfarande ägde rum än som en faktor, som ensam skapade förändringen. Under den närmaste tiden efter prästsällskapsmötet bekräftades på olika sätt att stiftet mer än förr öppnats för missionsintresset . . . År 1901 uppmärksammades på flera håll den ökade insatsen. Men ännu år 1903 kunde man . . . flerstädes i stiftet finna en avvaktande hållning gentemot kyrkomissionen." C. Block säger om Ringius föredrag (vid prästmötet 1945): "Vi som voro med den 11 sept. 1900 glömma icke hans eldande föredrag. Men det hade — så är min mening — icke blivit så observerat och så verkningfullt, om icke jordmånen förut varit beredd för den nya sådden.

Ringius' betydelse var icke den att han i hast helomvände ett stift från missionsfientlighet till missionskärlek, men väl att han resolut frigjorde latent tendenser och krafter och lärde folk, att de icke skulle försumma missionen för det att somliga missionarbetare vore bristfulla . . ., ej heller försumma arbetet i hednavärlden för det att åtskilliga med snedvriden inställning ville vara med." (Jfr G. Nelson i Julhälsningar 1925). Vi bör här observera, att Ringius har denna lärdom gemensam med G. L. Björck, som framfört den i sina predikningar och i sin 1885 utgivna skrift. Ringius gjorde lärdomen till allmän egendom i stiftet; förut omfattades den av somliga men inte av alla.

Med Helldéns inträde i missionens tjänst 1900 stärktes också förtroendet för missionsverksamheten, och även om i enstaka fall avvaktande hållning kunde påträffas under några år framåt, tycks stiftet i sin helhet från år 1900 ha slutit upp kring Kyrkans mission.

Härmed har den tid skildrats, då vårt stift fått verksamt bidra till att få fram Kyrkans egen mission på klart kyrklig grund, den tid, då också missionstanken allt klarare bröt fram inom stiftet, då man slog vakt om en rätt mission och ett rätt missionssinne. Det är också viktigt i vår tid, att missionen får stå på klart kyrklig och biblisk grund. Förhoppningen är, att denna uppsats skulle kunna något inspirera till en sund insats för missionen och ett äkta kristet missionssinne.

Ragnar Blokh